

ERDÉSZETI LAPOK

az Országos Erdészeti-Egyesület

K Ö Z L Ö N Y E.

Hetedik évfolyam.

III. füzet.

Marczius 1868.

Szózat tudósainkhoz^{*)}.

GREGUSS ÁGOST-tól.

(Felolvastatott a Kisfaludy-Társaság nagy-gyűlésén.)

Szerényebb czímet óhajtottam volna azon egypár észrevételemnek, melyet tudományos nyelvünk feladatairól el vagyok mondandó; nehogy azonban igénytelen nézeteim előterjesztése ép azok figyelmét kerülje el, kiktől leginkább szeretnék meghallgattatni, jónak láttam a czímben megnevezni a czímetetteket is, kikhez felszólalásomat különösen intézem: tudósainkat.

Felszólalásom indoka: a tudománynak hazánkban terjesztése, a nyelv és előadás hódító ereje, tehát művészet által; azért szólok a Kisfaludy-Társaságban, mert ez a művészetnek van szentelve, s itt szólhatok a művészet nevében a tudományhoz; de szólok a nép nevében is a tudósokhoz, mert ez csak úgy okulhat irataikból, ha bennök a tudomány népszerűsítve van.

A tudományok, tárgyaikra és céljokra nézve, mely az igaz ismeret, mindenütt egyformák, s e tekintetben a költő szavát a tudósra is alkalmazhatjuk, mondván:

Tudós hazája széles e világ.

^{*)} Tudományos irodalmunk nyelvi hiányait oly híven tárgyaló s annak irányát valódi mesterkézzel kijelölő e remek értekezletet a „Pesti Napló”-ból átvéve azon kéressel tesszük közzé hogy azt szaktársaink egyáltaljában, de különösen azok kik zsenge szakirodalmunk fejlesztésében is hazafui törekvéssel fáradoznak, behatóan tanulmányoznák, s annak tanait irodalmi működésükben szigoruan követnék. Szerk.

Mert a tudomány közös bányája, mely minden nemzet fiának nyitva áll, még az avatlannak is, bár ez csak véletlenül akadhat némi hulladékaira, s valódi kincseit nem fejtheti más, mint a ki a kellő szerszámokkal felfegyverkezve, s a nemes érzet az értéktelen csillámtól megkülönböztetve, lát hozzá a fáradságos kutatáshoz. A tudománynak tehát, ha tartalmát nézzük, nincs nemzetisége.

De a tudomány kincsei nem arra valók, hogy nyers terményekül zár alatt vesztegeljenek; pénzzé verve, ki kell áradniok az egész társadalomra, biztos jóllétet és eleven forgalmat idézve fel mindenütt. A tudomány pénzzé verése pedig nem egyéb, mint annak oly előadása, mely a vizsgálat eredményeit a nemzet felfogásához és esze járásához illeszkedve, foglalja össze, azaz melynek nyelve népszerű és — ha magyar — magyaros. A tudománynak tehát, bár tartalma szerint cosmopolita, előadásában nemzeti jelleműnek kell lennie.

Az igazságnak nincs méltóbb, nincs természetesebb alakja, mint a szépség; s midőn tudományos nyelvünk népszerűségét és magyarosságát sürgetem, voltakép azt kívánom, hogy szép legyen. Kívánom pedig e szépséget nem merő aesthetikai szempontból, hanem különösen azért, mert nélküle a legalaposabb tudomány sem gyakorolhatja nemzetünkre azt az üdvös hatást, mely életrevalóságának valamint bizonyossága, ugy előfeltétele is.

A tudomány életrevalósága iránt közöttünk, hála Istennek, nincsenek a vélemények megoszolva, mint Németországban, hol a tudományt annál tiszteletesebbnek nézik, minél kevesebb köze van az élethez; nálunk még a legeszmeibb tárgyak buvárai, bölcsészeink is, egy Hetényi, egy Szontagh, egy Purgstaller, a tudomány életrevalóságát hirdetik, s nemhogy megaláznak tekintenek rá nézve, ha az életet szolgálja, sőt ellenkezőleg, helyes voltának egyik ismertető jelét éppen gyakorlatiságában találják.

Ha mégis látjuk, hogy tudományunk, főkép ugynevezett

exact ágaiban, még nem hatott ki az életre, tehát nem felelt meg gyakorlati céljának, önkénytelenül azon kérdésre fakadunk, ki ennek az oka: tudósaink-e, vagy közönségünk? Egyik legkitünőbb tudósunk, másfél évtizede, a magyar tudós helyzetről folyt vitában, keserűen panaszkodott, hogy nemzetünk nem tiszteli a tudományt azon mértékben, mint más nemzetek. Nemzetünk azóta, szabad adakozása filléreiből, palotát épített a tudománynak. Más, szerencsésebb nemzetek ily példát nem mutatnak, nem is mutathatnak, mert az ő országos intézeteik országos költségen alapulnak. Szívesen felteszem minden művelt nemzetről, hogy hasonló körülmények között, mint mi, hasonlóképen épített volna palotát a tudománynak; sőt megengedem, hogy nemzetünknek e magasztos felbuzdulásába politikai indokok is vegyültek; de valamint a politikai indokok közbevegyülése, nemes elhatározásokban, hibának nem tekinthető, úgy viszont az sem tagadható, hogy akadémiai házunk felállításában a nemzetet, a politikán kívül, más tényezőnek is kellett vezérelnie — s mi volna e más tényező, hanemha épen a tudomány tisztelete? Nincs ennél fogva okunk a vádra, hogy nemzetünk a tudományt nem tiszteli.

Tehát iróinkat kell-e vádolnunk, hogy nem iparkodnak a magyar tudományt kelendővé tenni? Készakarva mondom: a magyar tudományt: mert hazánkban is számosak a tudomány kedvelői, csakhogy — a magyar jog, történelem és nyelvészet kivételével — jobbadán idegen forrásokból oltják szomjukat. Ez pedig sajnos jelenség. Az ex professo tudós ugyan sohasem érheti be csak egy irodalom termékeivel, s méltán megkívánjuk tőle, hogy a maga szakjában az összes világirodalmat figyelemmel kísérje; de a tudománykedvelő közönség, úgy volna rendén, hogy minden egyes művelt nemzet irodalmában megjelje a szükséges tájékoztató, ismertető könyveket. Vajjon a magyar irodalomnak nincsenek-e hasonló könyvei? — Vagy ha vannak, nincsen-e elegendő közönségök? — Olyan kérdések,

melyeknek tüzetes taglalása nagyon elvonna tárgyamtól, de melyekből azt az egyet biztosan következtethetjük, hogy a magyar tudománynak csakugyan szüksége van a terjesztésre, kedveltetésre. Hogy pedig ezt a célzt elérjük, arra legjobb eszköznek látom — mint már fentebb érintettem — tudományos nyelvünknek népszerű és magyaros kifejtését.

Népszerűség és magyarosság volnának tehát tudományos nyelvünk feladatai. Nézzük egyenként.

A ki egyfelől meg van győződve, hogy az emberiségnek a folytonos művelődés útján kell haladni, s a ki másfelől meg kívánja, hogy a tudomány életrevaló legyen: kénytelen elismerni azt is, hogy a tudomány népszerű előadása mulhatlan szükség. A népszerű előadás szükségét csak az tagadhatja, ki a tudományt valami választott, kiváltságos osztály tulajdonának tekinti, vagy pedig német szomszédainktól eltanulta azt a hangzatos, de képtelen mondást, hogy a tudomány csak önmagáért van, s ennél fogva össze sem fér méltóságával, hogy az életnek szolgáljon. Mintha például könyveket is csak azért kellene írni, hogy könyvtárba lehessen állítani! Az utóbbi balvélemény, mely önczelos ábrándjaival az élettől elfordul — mint már volt alkalmam megjegyezni — nemzetünk lelkében meg nem gyökerezett; az a másik azonban, mely jobbágyi elfogultsággal pillant fel a tudomány uraihoz, az inkább el van terjedve. A laikusok mintegy rejtélyes szentek szentjének képzelik a tudományt, hova csak egy két választottnak szabad, füst és mennydörgés közt, belépni; holott, épen ellenkezőleg, mintegy napnak kell lennie, melynek sugarai mindenüvé bevilágítanak. A tudománynak nem lehet az a célja, hogy kincsei a könyvtárakban és muzeumokban — mintegy óriási herbariumokban — együvé csömöszölve, holtra aszva, színe vesztetten, jól elzárva legyenek őrizve; a tudománynak nyílt piacra kell kiállania s hirdetnie igazságait minden népeknek, hogy köztulajdonná legyenek, mint a levegő. A polgári társaság tagjainak

nemesak hivatalra és munkára van joguk, hanem tudományra is; s a szabadalmakat nemesak a születési és vagyoni, hanem az ézaristocrazia körül is el kell törölni. Meg is vagyok győződve, hogy valamint hazánk nemesei az 1848-diki országgyűlésen polgári kötelességöknek tekintették megosztani jogaikat a néppel, mely azelőtt ki volt belőlük rekesztve, ugy hazánk tudósai, kiknek országgyűlése az akadémia, szintén polgári kötelességöknek tekintik megosztani tudományukat mindazokkal, kik azt maguk nem művelik, de mégis szomjuhozzák.

Mily üdvös, mily szükséges a tudománynak minél szélesebb körökben terjedése, azt legelőbb s legtisztábban maga a tudós látja át. De ugyanő átlátja azt is, hogy e közfelvilágosodás meg nem történhetik egyszerre, csak lassanként, hogy utját a czélszerűbben rendezett nyilvános oktatás által kell egyengetni, s hogy még távol az idő, mikor például az ügyvédi vagy orvosi képesség szintoly nélkülözhetlen tulajdona lesz minden művelt embernek, mint mai nap irás meg olvasás. De azért, hogy valamely czél nagyon távol van, még nem szabad azt elejtenünk; sőt annál buzgóbban kell feléje törekednünk: mert távol czélok kitűzése csak inkább biztosíthatja közelebbi czélok elérését. A valódi tudós ennélfogva, azon magasztos örömon tul, melyet egy-egy igazság szerencsés kiderítése nyujt, nem érezhet magasztosabbat, mint midőn azt másokkal is közli, másokkal is megérteti.

Hogy azonban a tudomány igazságait másokkal megértessük, igyekezzünk minél érthetőbben, minél világosabban beszélni, s ne utánozzuk azokat, kik — részint a tudomány gyakorlati czéljait félreismerve, részint pedig, mint Goethe mondja, valami czifra szóval a gondolat hiányát palástolva — homályos kitételek kódébe szeretnek burkolózni. Nem a szemfényvesztő titkolódzása, hanem a böles őszintesége illik a tudományhoz. Midőn elmondjuk, a mit tudunk, valljuk be nyiltan azt is, a mit még nem tudunk. Kerüljük a tudós jargont, mely gyakran csak

a nem-tudás vergődése; és legyünk meggyőződve, hogy a keresetlen, természetes előadás többnyire nemcsak a jó stylnak, hanem a jó tudománynak is próbaköve. A tudomány legfőbb igazságai egyszersmind a legvilágosabbak, legegyszerűbbek; s egy Arago, egy Humboldt, egy Macaulay újabban megmutatták hogyan lehet a tudományos tartalmat megfelelő művészi alakban tüntetni fel.

Azt veti talán valaki ellenem, hogy a nevezett férfiak kivételesen nemesak nagy tudósok, hanem nagy írók is voltak. De mi következik ebből? Semmi egyéb, mint az, hogy a mi tudósaink is iparkodjanak ne csak tudósok, hanem írók is lenni. Midőn tudományos vizsgálódásuk eredményeit összeállítják, ne csak a szakembereket, hanem általában a művelt közönséget képzeljék maguk elé, még azon esetben is, ha bizonyosak benne, hogy munkálatukat szakemberen kívül más nem fogja olvasni: mert a szakember is könnyebben és tisztábban megérti a helyesen csoportosított, eleven és kerek előadást, mint hanyagul összerótt száraz jegyzetek sorait. Szóval, a kellemes, népszerű előadás még szakemberek között is hasznosabb a tudománynak, mint a szobatudós nehézkes magyarázatai; nagyobb közönség vagy tanulók előtt meg épen nélkülözhetlen feltéte annak, hogy a tudomány igazán terjedjen.

A mondottakból látni való, hogy az a népszerűség, melyet tudományos nyelvünkben óhajtok, egyaránt távol van mind a szokásos tankönyvek fagyosságától, mind a műkedvelők játszi felületességétől, s hogy az csakugyan nem egyéb, mint az előadás szépsége.

Tudományos nyelvünk feladatának, a népszerűség mellett, a magyarosságot mondtam. A magyarosság, ha közelebb nézzük, már benne rejlik a népszerűségben, mert a mely munka, nyelvére nézve, nem magyar szabásu, az népszerű sem lehet. Azonban külön kell róla megemlékeznünk, nemcsak, mert a népszerűségnek fő kelléke, hanem azért is, mert a legtöbb

tudományos munkában éppen a magyarosság hiányát tapasztaljuk.

Mi a magyarosság? A mi a magyar nyelvben eredett. S mi az eredeti? A mi nincs belé fordítva más nyelvből.

Midőn Kazinczy Ferencz fellépett, irodalmi nyelvünket szegénynek és izléstelennek találta, s meggyőződött, hogy gazdagítani és csinosítani kell. Az újabb műveltségnek és tudománynak a nyugati nyelvekben közkeletű fogalmaira, vagy éppen nem voltak szavaink, vagy esetlenek, s idegen szóval jelöltük még a mindennapi társalgásban leggyakrabban felmerülő eszméket is, minő mindjárt maga az eszme, mely idea volt, aztán erény, jellem, tehetség, jog stb., mit virtusnak, characternek, talentumnak, jusnak mondtunk. Hogy hátramaradt nyelvünk az előre haladottakat utólérhesse, kitűzték a nyelvújítás zászlóját, és Kazinczy tanítványai megalkották nyelvünket az irodalom, a tudomány, az élet számára. A magyar nyelv a művelt nyelvek sorába emelkedett. Im, a nyelvújítás igazolása.

Feladata volt új szókat alkotni, a nyelv szelleméhez és törvényeihez képest, mindazon fogalmakra, melyek magyarul még nem voltak kifejezve; s ezt a feladatát sikeresen teljesítette.

De az avatottak sikere nem hagyott nyugtott az avatlanoknak, sőt az avatottakat is kelletinél tovább ragadta. Be nem érték többé azzal, hogy csak a szükséges kifejezésekről gondoskodjanak; minden idegen szót, melynek tökéletes hasonmását a magyarban nem találni, vagy csak ők nem találták; s utóvégre még a tulajdonneveket is meg akarták magyarosítani; mintegy egész nyelveket akartak nyelvünkbe átültetni. Azt hitték, minden meglesz, csak le kell fordítani az illető szókat, úgy, a mint az idegen nyelvben megvannak, és elkezdődött — kivált a hirlapirodalomban — a fordítás derüre-borura, a szolgálai fordítás, különösen németből. A minő szóból képződött valamely német ige, ugyan olyból facsartak ki valamiféle magyar igét, ha különben megfelelő értelmű igéink fölös számmal voltak is;

a mi a németben összetett szó, nálunk is annak kellett lenni; úgy okoskodtak, hogy a mi a németben helyes, a magyarban sem lehet hiba, s így lassanként oda jutottak, hogy többé nem ügyeltek a magyar, hanem csak azon nyelv szabályaira, a melyből fordítottak. A magyar nyelvet németül kezdték írni.

Széditő sietséggel, csodás szaporasággal keletkezett a sok új szó, meg a régi szónak idegenes használata; és az olvasó közönség, tapsolva nyelvünk hirtelen emelkedésének s nagyszerű gazdagodásának, mohón felkapta és terjesztette. A látszólagos emelkedés azonban, fájdalom, csak hanyatlás álareza volt, mert nyelvünk igaz ismeretének hiányáról tanuskodott. A képzelt gazdagodás valósággal szegényedés volt, mert a szükségtelen, vagy éppen nyelvünk természetével is ellenkező szók és szólások kedvéért lassan lassan elhagyogattuk saját eredeti kifejezéseinket. A nyelv kétszeresen romlott: nemcsak, hogy az új roszt bele fészkelődött, hanem a régi jó is veszett ki belőle.

Sok tárgyra megvan nyelvünkben a sajátlagos, találó, élő kitétel, csak meg kellene keresni; de a mi buzgó fordítóinknak könnyebben esett utána nem járniok, és ujjat, mesterségest gyártottak helyébe. Többféle fogalmakra, melyeket más nyelv csak egy szóval jelöl, nekünk többféle kifejezéseink is vannak; de a mi német magyarjaink — mert csakugyan így nevezhetjük őket — nem hogy kaptak volna e bőségen, hanem, a hitelezőül fogadott idegen nyelv mintájára, egyetlen, sovány, színetlen műszó alá szorongatták, a mit a nyelv bölesen megkülönböztetett. Így a tudomány, a nyelvszokást részint mellőzve, részint ellenkezésbe jutva vele, ellenkezésbe jutott magával az étellel, a valósággal, és megszűnt lenni, a minnek lennie kell: igaz ismeret rendszere. Azonkívül még lehetetlenséget is kísértett meg: azt kívánta, hogy a törvényes nyelv idomuljon az oetroyált műszókhöz, holott ezeket kell a nyelvhez idomitani. De azért a rongálás a tudomány és irodalom félszeg irányából kihatott az életre, s csakhamar felmerült a sajnos jelenség, hogy

a magyar társalgás annál műveltebbnek látszott, minél magyartalanabb volt.

Első nyelvújítóink *servum pecus* utánzói tehát az idegent, mit az angyal tüzes pallosával készültek irtani, épen oda ültették be, honnan ki akarták küszöbölni, s a németességek épen oda vették be magukat, honnan ellenők leginkább küzködünk: magába magyar nyelvünkbe. Ostromló ellenségünket magunk szállítottuk be megerősített városunkba, mint a trójaiak a görögök fa lovát.

Azon igazság, hogy a tulhajtások saját kitüzött czéljoknak ellenkezője felé vezetnek, félszeg nyelvmagyarításunknál is bebizonyult. A szörnyeteg új szók gyártói, az idegen szókötések meghonosítói lettek a legveszélyeseb németesítők, legveszélyesebbek, mert azon erős hittel németesítettek, hogy magyarosítanak. Magyarosítani — a magyar nyelvet! Gyógyítani az egészségest! Nem ellenmondás ez? Pedig magyarosító németesítőink mégis úgy bántak nyelvünkkel, mintha beteg, béna volna, melynek külső támaszokra és mesterséges tagokra van szüksége.

Nyelvünk szívóosságának, életerejének nem utolsó bizonyossága, hogy annyi kuruzslás sem birta levérni. Nemcsak ellenségei erőszakos támadásainak kellett ellenállnia, hanem barátai méreg-orvosságainak is. E két vész közül pedig kétségtelenül az utóbbi volt a nagyobb: mert a mit a Bach-kormány legedzettebb legiói nagy megerőtetésekkel és áldozatokkal sem voltak képesek végrehajtani; a németesítést magyar nyelvünk leg-hívebb apostolai, egy-egy könnyű tollvonással, folyvást gyakorolták.

A magyartalanítás elemei közt pedig nem az egyes szók, hanem a szólások a legkártékonyabbak. Valamint nem a magyar műszó menti meg nyelvünk eredetiségét, hanem a nyelv képzési és szókötési alakjainak megőrzése: ugy nem is az idegen szó árt nyelvünknek, hanem az idegen szófüzés. Amaz meghonosul s nem ingatja meg a nyelv szokásait; az utóbbi

idegen észjárást honosít meg, s megőli az eredetit. A rongálás tehát nemcsak a nyelvet éri, hanem a nyelv által elménket is. Minthogy bizonyos nyelven gondolkodunk, természetes, hogy az elnémetesített nyelven gondolkodás már félig-meddig német gondolkodás lesz: így a nemzeti szellem mindinkább elidegenedik önmagától, mindinkább kivetkőzik saját eredetiségéből, s végre elpusztul. Egyes embereknél, tapasztalásból tudjuk, ez történik: vajjon az egész nemzetnél, mely ugyis csupa egyestől áll, ugyanazon okok folytán nem fogna-e ugyanaz történni?

Nem szeretném, ha a mondottakból azt lehetne következtetni, hogy a tudomány műnyelvét általában kárhoztatom. Műnyelv nélkül a tudomány szintugy el nem lehet, mint bármely mesterség vagy külön foglalkozás. Minden mesterségnek vannak saját eszközei, saját eljárásai, melyekre nevek és kifejezések kellenek: s e nevek és kifejezések alkotják épen a műnyelvet. Azért látjuk, hogy nemcsak a tudósoknak van külön műnyelvök, hanem van a vadászoknak, katonáknak, mindenféle műveseknek, még a tolvajoknak is, sőt van minden társas körnek, minden családnak, még pedig annál kizárólagosabb, annál eltérőbb az élet nyelvétől, hogy ugy mondjam annál czéhesebb, minél czéhesebb maga a kör, melyben fejlődik, minél inkább elrekeszti magát az élet egyéb köreitől, s minél inkább szorítkozik a belső közlekedésre saját magával. Hogy ekkép nemcsak sajátóságos, hanem sok esetben furcsa és vad szók is születnek, természetes; legtöbbsnyire azonban az életből vett szók kapnak más, átvitt jelentést. E jelentés conventionalis lévén, megesik, hogy ugyanazon szó, idő folytán, első jelentésével épen ellenkező értelmű lesz, mint például a scholasticusok realismusa, mely eredetileg az volt, a mi most ellentéte: az idealismus.

A tudományban tehát szükséges a műszó; s a népszerű és magyáros előadás érdekében csak azt kívánom a tudóstól: ne halmozza szükség felett; mivel pedig célja: a tudományt mi-

nél szorosabb összeköttetésbe, közlekedésbe hozni az étellel, iparkodják fogalmait lehetőleg ugyanazon szókkal kifejezni, melyeket az életnyelve nyújt. Azért, a műnyelvre nézve, legelső szabályul állíthatjuk fel: a mire van régi szó, arra nem kell csinálni újat. Ne ütközzünk meg, ha az élő szót csak érzéki alkalmazásban s olykor ingatag értelműnek is találjuk: épen a tudomány dolga azt az elvont fogalom körébe emelni és jelentését élesen körülhatározni. Midőn így az élet valamely közönséges kifejezését tudományos műszóvá avatjuk, korátsem követünk el hamisítást: alapértelme megmarad, s ennek segélyével a laikus is könnyebben hozzáfér a tudós gondolatához.

Ne higyük, hogy a magyar műnyelvnek ugyanazon kaptára kell huzva lenni, mint például a németnek. A fogalmi körök, melyekre bizonyos szók kiterjednek, a különböző nyelvekben nem ugyanazok, s kivált a finomabb árnyalatokban igen különfélék. Egyik nyelvnek valamely fogalomköre különösen gazdag lehet, több szó osztozhatik birtokában, míg a másik nyelvnek ugyanazon körben csak egy kifejezése van. A miben tehát a mi nyelvünk dusabb, abban meg ne irigyeljük más nyelvek szegénységét, s ha több műszó áll szolgálatunkra, ne akarjunk csak egyre szorítkozni. Ne is keressük műszóinkat a névszókbán, mint a — már kopottabb, nyugati nyelvek, hanem szókincsünk legbővebb, lelegevenebb, legváltozatosabb elemében: igéinkben. Szóval, fejtsük ki műnyelvünket saját nyelvünkéből, ne idegenből.

Második szabályul állíthatjuk fel tehát, hogy a műszónak össze kell egyezni nyelvünk természetével, s midőn csakugyan valamely újra van szükség, a nyelvszokáshoz képest, a szóképződés szabályai szerint alkotandó.

Midőn pedig, bizonyos fogalomra, több műszó közül választhatunk, a fentebbiekből harmadik szabályul következik,

hogy azt a műszót kell választanunk, a melyik először világosabb, aztán bánthatósabb, végül használatosabb.

A purismus — mint Erdélyi János, Apáczai Cseriről szóló értekezésében megjegyezte — bölcsészetünkben is kétszáz éves már; s én, ki a tudomány számára épen az élet nyelvét sürgetem, természetes, hogy a purismus hívének vallom magamat. A purismus azonban valamint nem szentesíthet olyan szokat, melyek akár nyelvészetileg, akár logikailag hibásak, úgy nem kell kiterjednie közös nevekre: minélfogva igen czélszerű volna, ha azon elvet, melyet Szabó József a természettudományi műnyelvre nézve kimondott, általában összes műnyelvünk irányadójaként fogadnók: t. i. magyarítsuk a terminológiát, de ne a nomenclaturát.

De hiszen ezuttal nem a műnyelv szabályait, csak azon elvet akartam megállapítani, hogy a műnyelvnek is, mint általában a tudomány nyelvének, magyarosnak kell lennie, s nem szabad a fordítás, az idegenesség bélyegét magán viselnie. Oly természetes, oly meggyőző elv magában, hogy elég kimondani, s mindenki azonnal elfogadja. Csak az a baj, hogy elvben sokat elfogadunk, a mit tetteleg még sem gyakorlunk. Azonban lehet-e kételkednünk, hogy a magyarosság elve a tudományos előadásban gyakorlatilag is mindinkább érvényesülni, végre diadalmaskodni fog?

Azt hiszem, a magyar nyelv ügyét bátran tehetjük le tudósaink, bátran az Akadémia kezébe. Tudósaink nem csupán tudósok, hanem egyuttal hazafiak, hazafi létükre pedig oly kincs, mint a nyelv, oktalan rongálások által nem fognak veszélyeztetni. Akadémiánk, már neve szerint is, nem csupán tudományos, hanem egyuttal magyar akadémia; mint magyar akadémia pedig mindenkor kötelességének fogja tekinteni, hogy a nyelv tisztasága, eredetisége felett őrködjék. Tudósaink és akadémiánk, szemmel tartva a tudomány gyakorlati céljait, mindenkor szemmel fogják tartani az összes művelt közönség igé-

nyeit is: s ennél fogva bizton remélhetjük, hogy a miben irodalmunk még eddig szegény, majdan gazdag lesz oly munkákban, melyek az alapos tartalom kelendőségét népszerű és magyar ízű előadás által emelve, felbonthatatlanul párosítják a tudományt a művészettel, az igazságot a szépséggel.

Egy kép Erdély havasaiból.

Tollam gyenge e bérczes hon havasainak természeti szépségeit híven ecsetelni, mert oly dús ez a legmeglepőbb változatosságokban, hogy azokat csak élvezni lehet, de leírni nem. Egy havasi kép oly magasztos és nagyszerű, hogy erőnk megtörpül rajzának kísérletében.

E kies hon bérczeit kevesen ismerik s azon hatalmas heglánczolat, mely Erdélyt pompás magaslataival körülövedzi, még nagyrészt rejtett tér, mert keveseknek jutott a szerencse a természet e nagy templomába lépni.

A ki Erdélyt átutazza, vágyó gyönyörrel szemléli az édig nyúló havasok szokatlan szépségü rejtélyes tájait, s ha télen végig hajt az Olt völgyén a kies Bárczaságik s túl azon Háromszék lapályán át Gyergyóig, magasztos illetséggel tekint föl a hóval fődött havasok ormaira s szívében meghajol a természet e nagyszerű műve előtt. Oly magasztos látvány az, mely bámulatra ragad s önként ébreszti bennünk a vágyat, a természet e csodaművét közelebbről megismerni.

Egy séta e magaslatokra dúsán jutalmazandja meg fáradságunkat, azért olvasóimmal egy sétát teendek föl oda annálisinkább, mert czélom úgy is a havasi élet egy képét bemutatni. —

Egy szép nyári napon akarom olvasóimat az év mind a négy szakán át vezetni, a virányos lapályoktól a havasi tetők örökös teléig, mely változatosságokat egy és ugyanazon napon észlelni, a havasi séták különösségeihez tartozik. Híven az erdélyi ember ősi szokásához, ki bundáját soha hon nem hagyja, utra kelünk mi is oly ruhával ellátva, melyet a lapály lakója csak télen ismer. Bunda, töltött tarisznya, kulacs, ezek